

van. Arany János, Babits Mihály, Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Nagy László, József Attila, Devescseri Gábor, Dsida Jenő lírájában egyaránt felbukkan, Szabó Lőrinc *Tücsökzene* című ciklusában pedig kifejezetten szervező szereppel bír a tücsökmotívum.

A tücsökkultúrának azonban elsősorban a Távols-Keleten van nagy hagyománya. Dallamos ciripelésük miatt sok tücsökfajt tartanak otthon a legkülönbözőbb anyagokból készült edényekben, tokokban, ketrecekben. Különösen a lopótökből készült, festett vagy mívesen faragott tartók voltak népszerűek. Az egész éjszaka folyamatosan hangot adó tücskök házörzöként is bizonyítottak: a betolakodók legkisebb neszére abbahagyják hangos ciripelésüket, erre ébred fel a ház népe.

Kínában évezredes népszerűségnek örvend egy olyan tevékenység is, amelynek nincs párja más kultúrákban. A hím tücskök agresszív territoriális viselkedését és az ezzel járó hangadásukat kihasználva, páronként összeeresztve e rovarokat, tücsökviadalokat tartanak. A nagyvárosok piacain máig fennmaradt hagyományt bizonyos korokban szerencsejátékként is üzték, a tücsökrágók gyakran emberi sorsokról döntöttek. Egyes időszakokban olyan népszerűségnek örvendett ez a tevékenység, amely manapság csak a futballal vehető össze. A legkülönbözőbb társadalmi rétegekben divatos elfoglaltságnak Ming Jing Cung császár is hódolója volt a XV. században.

Végül egy évszázados magyar természetrajzi műről is szót ejtünk. Pungur Gyula zilahi gimnáziumi tanár úttörő jellegű könyve, *A magyarországi tücsökfélék természetrajza* 1891-ben jelent meg. Tudományos pontossággal megírt részletes monográfia e rovarok alaktanáról, biológiájáról, élettanáról, elterjedéséről. Emellett ma is élvezetes olvasmány, olyan érdekességekkel, mint az egyes tücsökfajok ciripelésének leköttázása. A ciripelőkészülékről készült rajzokat Herman Ottó készítette, aki elsősorban a madártani, néprajzi, esetleg pókászati munkásságáról ismert, és kevéssé köztudott, hogy jelentős eredményeket ért el az egyenesszámnyúak vizsgálata során is.

Puskás Gellért

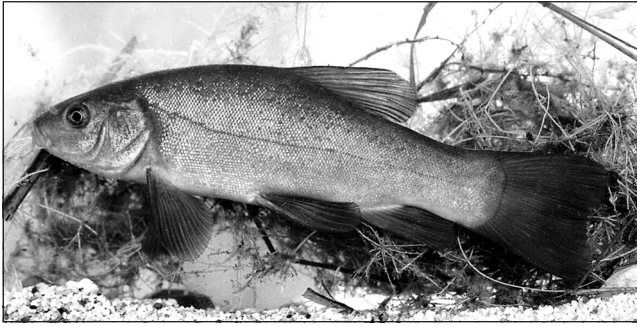
Az Év Hala, 2016: a compó

A Magyar Haltani Társaság 2015 őszén hatodik alkalommal hirdette meg honlapján azt a közönség-szavazást, mely során a honlap látogatói megválaszthatják a következő év halát. A társaság elnöksége ez alkalommal is három őshonos halfajt jelölt, melyek közül a legtöbb szavazatot kapott faj lett *Az Év hala, 2016* cím birtokosa. Az október elején elindított választás híre a média hathatós segítségével sok emberhez eljutott, és ennek eredményeként 6364 szavazó nyilvánított véleményt. A közönség-szavazás toronymagas győztese az 58%-ot elérő *compó* lett.

Mielőtt részletesen bemutatnánk a nyertest, mindenképp említést kell tenni társairól is, hiszen nem ok nélkül kerültek a jelöltek közé. A képzeletbeli dobogó harmadik fokára a szavazatok 18%-át begyűjtő *márna* került. A horgászok által rózsás márnaként ismert faj a róla elnevezett szinttáj lakója, a folyók sóderes medrű, aránylag gyors folyású szakaszait kedveli. Kitűnő horgászhal, amely túlnyomórészt kisebb-nagyobb gerinctelen állatokból álló táplálékát a fenéken keresi. Hazánkban nem számít ritkaságnak, de jelölésének legfőbb oka, hogy Európában a sebezhető fajok között tartják számon, mivel a duzzasztott, feliszapolódó folyószakaszokról kiszorul, eltűnik.

A választás „ezüstérmese” a védett és egyben bennszülött *selymes durbincs*, mely a szavazók 24%-ának nyerte el szimpátiáját. Az oldalán három hosszanti csikkal díszített fajunk olyan természeti érték, amely gyakorlatilag csak a Dunában és mellékfolyói vízrendszerében él. Védettségét és ez által jelölését szűk elterjedési területe és fogyatkozóban lévő állományai indokolták.

A szavazatok több mint felét megszerző *compó* rajt-cél győzelmet aratott, mivel a szavazás első napjától végig vezette a versenyt. A *pontyfélék* családjába tartozó compó őshonos halunk, mely igen nagy népszerűségnek örvend, és nem csak a horgászok körében. Zömök, mérsékeltlen magas és oldalról enyhén lapított testét apró pikkelyek és vastag nyálkaréteg fedi. Úszói nagyok, lekerekítettek, a farokúszó széle enyhén homorú, a többi úszója viszont domborúan ívelt. Feje aránylag nagy, orra hosszú, narancsvörös gyűrűbe foglalt szeme viszont kicsi. Csúcsba nyíló száj, húsos ajak és a szájszegletben található két bajusz jellemzi. Színezete nagy változatosságot mutat, és nagyban függ az élőhelyétől, így az irizáló zöldtől az óaranyon át a majdnem feketéig változhat. Ezek alapján a compó az egyik legletisztotesebb fajja halfaunánknak. Külleme és színezete már sokakat meghihetett, a fajnak számos népi neve ismert: *gyászkeszeg*, *varjúhal*, *sárhal*, *cigányhal*, *tathal*, *haldoktor*. Utóbbit azért kaphatta, mert a népi mendemonda szerint a *compó* nyálkája elősegíti a sérült halak gyógyulását.

A compó (Sallai Zoltán felvétele)

előnyben, ezért leginkább a sík területeken találkozhatunk vele, de ritkán előfordul a domb- és hegyvidéki állóvizekben, holtmedrekben is. Sajnos a számára kedvező élőhelyek száma és kiterjedése az elmúlt két évszázadban a Kárpát-medencében zajló nagy folyószabályozási munkálatok következtében erősen lecsökkent, és a klímaváltozás velejárója lehet ezek további csökkenése is.

Napjainkban még szinte az ország egész területén megtalálható, de állományai a számára megfelelő élőhelyek megszűnésével párhuzamosan csökkennek vagy stagnálnak. Ezt felismervén, a halak védelmét szolgáló jogszabály legutóbbi frissítésénél a jogalkotók egyik kiemelt fajként kezelték a *compót*, melynek köszönhetően a fajt tilalmi idő (05. 02.–06. 15.), méretkorlátozás (min. 25 cm) és darabszám-korlátozás (max. 3 db/nap) is védi. Ezeknek a védelmi intézkedéseknek köszönhetően minden egyednek lehetősége van legalább egyszer szaporodni élete során. Az utóbbi években számos horgászszövetség saját hatáskörében eljárva levette a fogható halak listájáról, vagy egyedi méretkorlátozás alá vonta a *compót*. A faj szempontjából ezek mind öröndes rendelkezések, melyeknek köszönhetően bizhatunk abban, hogy populációi stabilizálódnak, növekednek majd a jövőben.

Húsa kissé szálkás, de kítűnő ízű, ezért számos országban a haltermelésbe aktívan bevont faj, melyben horgászati és halgazdasági is nagy potenciál rejlik. Hazánkban leginkább sportos fűrésztása miatt kedvelik a horgászok, méretes példányaival azonban ritkán találkozhatunk. Az eddig ismert legnagyobb tömegű hazai *compó* 3,74 kg-os volt, melyet 1992-ben fogtak ki.

A 2016-os évre elnyert cím remélhetőleg számos fórumon és csatornán keresztül felhívja a figyelmet e különleges értékekkel rendelkező őshonos halunkra.

Antal László

Az Év Madara, 2016: a haris

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) 1979-ben indította el *Az Év Madara* nevet viselő programját, amellyel egy-egy arra érdemes madárfaj megővésének és fennmaradásának szükségességére kívánja felhívni a figyelmet.

Az idei évben is – a korszellemnek megfelelően – internetes szavazás döntött *Az Év Madaráról*. Némiképp persze irányított volt e választás: az érdeklődők, illetve a potenciális szavazók három rejtett életmódú, némi iróniával „láthatatlan tyúknak” nevezett faj, jelesül: a *fürj*, az *ugartyúk* és a *haris* közül választhattak. A végeredmény ez utóbbinak kedvezett, így egy évre sikerül ráirányítani a figyelmet e különös, veszélyeztetett madárfajra és élőhelyeire.

A *haris* (*Crex crex*) már tudományos nevében is szokatlan madár: a *crex* különösebb jelentés nélküli hangutánzó szó, amely a kakasok jellegzetes (Petőfi szerint: *harsogó*) tavaszi, párkereső és területartó hangjára utal. E fürjszerű megjelenésű, alig galamb méretű madár a darvakkal áll rokonságban, mindössze megjelenésében hasonlít a tyúkalakúakra.

Alapvető élőhelyeül a magas, sűrű növényzetű, jó vízellátottságú kaszálók és nedves rétek szolgálnak, kedveli a kisebb folyók magas sásos szegélyeit, illetve az olyan üde gyepterületeket, melyeket elsősorban bokorcsoportok tarkítanak.